Zero Waste Europe Ténytár

A textilhulladék elkülönített gyűjtéséről szóló finn törvény és végrehajtási kísérletek

978/2021 Hulladék Rendelet, a Kormány döntése alapján, a Hulladéktörvényhez (646/2011) kapcsolódóan

Az uniós jog előírja, hogy a tagállamok 2025 januárjáig elindítsák a textíliák elkülönített gyűjtését. Finnország élen járó módon 2021-ben törvényt fogadott el, amely előírja, hogy az önkormányzatoknak már 2023 januárjától külön kell gyűjteniük a textíliákat. A többi települési hulladékhoz hasonlóan a háztartásokból származó textíliák is az önkormányzatok felelősségi körébe tartoznak; Finnországban néhány településihulladék-kezelő kísérleti jelleggel már bevezette a szelektív gyűjtés rendszerét. A Helsinki Region Environmental Services (HSY) 2019-ben kezdte meg a kísérleti begyűjtési projekteket, azóta különböző begyűjtési módszereket tesztel és fejleszti a gyűjtőpont-hálózatot.

FINNORSZÁG

Szint: Nemzeti

Főbb tények a törvényről: A településeknek legkésőbb 2023. január 1-jéig elegendő számú regionális átvevőhelyet kell kialakítaniuk a textilhulladékok számára. A szelektíven gyűjtött hulladékot feldolgozásra kell szállítani, miközben a lehető legnagyobb részét újrahasználatra vagy a lehető legmagasabb szintű mechanikai újrahasznosításra kell előkészíteni. A törvény a textilhulladékot termelő vállalkozások számára is előírja a szelektív gyűjtést.

VÉGREHAJTÁS A HELSINKI NAGYTÉRSÉGBEN

Helsinki régióban, Finnország legnagyobb, több mint egymillió lakosú nagyvárosi területén 2021-ben egy átlagos személy 3,11 kg textilhulladékot termelt. A HSY bevezetett egy rendszert ennek a hulladéknak a begyűjtésére és kezelésére: a jó állapotú és újrahasználatra alkalmas ruhákat és textíliákat, valamint az újrahasznosításra szánt elhasználódott textíliákat 2019 óta a Sortti-állomásokon gyűjtik – díj ellenében. 2022-től az elhasználódott textíliák gyűjtése kibővült, amikor a HSY tíz bevásárlóközpontban ingyenes gyűjtési kísérletet indított. A textíliákat, például a száraz ruhákat és egyéb háztartási textíliákat műanyag zsákokban gyűjtik, hogy a szállítás során ne szennyeződjenek vagy nedvesedjenek. A két begyűjtési rendszer nagyon eltérő eredményeket hoz: a Sortti-szolgáltatásoknál a fizetős rendszer (pay and declare) jelentősen alacsonyabb újrahasznosítási arányt mutat (előválogatás után: 16%-ot ruhaként, 21%-ot anyagként hasznosítanak újra; 63% a hulladékfrakcióban végzi) az ingyenes, bevásárlóközpontokban történő gyűjtéshez képest (előválogatás után: 3%-ot ruhaként, 60%-ot anyagként hasznosítanak újra, 37% hulladékként végzi). Az alacsonyabb hozam elsősorban a Sortti-állomásokon történő szennyeződés és a nedvesség miatt következik be, ezért ez a fajta gyűjtés 2023-ban megszűnik. A HSY szerint más településeken is gyűjtik már külön a textíliákat, és a rendszer 2023-tól készen áll a kötelezettségekre.

VÉGREHAJTÁS A HELSINKI NAGYTÉRSÉGBEN – FOLYTATÁS

Az összegyűjtött, elhasználódott textíliákat először a Kivikko hulladékkezelő központban (Helsinki) előválogatják, ezt a szolgáltatást egy közbeszerzési pályázatot elnyert vállalat nyújtja. Ezt követően a textilhulladékot minőségi ellenőrzésnek vetik alá, majd rostok és újrahasznosítható anyagok szerint szétválogatják, és további válogatásra és feldolgozásra a turkui Lounais-Suomen Jätehuolto Oy (LSJH) újrahasznosító üzembe szállítják. Az üzemeltető állítása szerint „az újrahasznosított szálakból fonal, nem szőtt textíliák, szigetelő-, akusztikai panelek és szűrőszövetek, valamint kompozitok készíthetők" (lásd a honlapot). Az LSJH mechanikusan dolgozza fel az elhasználódott textíliákat újrahasznosított szálakká, a Gazdasági és Foglalkoztatási Minisztérium köz- és magánszféra közötti partnerségi projektje keretében (Telaketju projekt). A Telaketju projekt egy olyan együttműködési hálózat, amely a textil-újrahasznosítást mozdítja elő, és lehetővé teszi a körforgásos gazdasághoz kapcsolódó üzleti modellek fejlesztését 2016 tavasza óta. Ezen kívül a Business Finland Telavalue projektje, amely egy nyilvános kutatási projektből és hat vállalati projektből áll, megváltoztatja a finn textilfeldolgozás színterét. A projektnek van egy foglalkoztatást elősegítő eleme, és a hulladéktextíliák hasznosításával új üzleti lehetőségeket kíván teremteni Finnországban.

Mivel a finn hulladéktörvény az újrahasználatot helyezi előtérbe az újrahasznosítással szemben, a vintage ruházati boltok is profitálnak a rendszerből. *„Az olyan jótékonysági szervezetek, mint a Helsinki Metropolitan Area Reuse Centre Ltd., adományként gyűjtik a textíliákat. Az UFF-nél [egy jótékonysági szervezet, amely országszerte gyűjti a textíliákat, és a nyereséget a globális délen megvalósuló projektek fejlesztésére fordítja] 2020-ban a textiladományok 95,5%-át újrahasználták vagy anyagként használták fel. A textíliák mintegy 80%-a Finnországban, a balti országokban, Oroszországban és Ázsiában működő nagykereskedőkhöz került"* – áll a Finn-Orosz Kereskedelmi Kamara közleményében.

Finnországban körülbelül 40.000 tonna használt textília került a vegyes hulladékba 2010-ben, és az összes használt textil mintegy 61%-át elégették.

Az Új újrahasznosító üzem az elhasználódott finn textíliák mintegy 10%-át képes feldolgozni évente.

CÉLOK

A textíliák elégetéséből származó hatalmas erőforrás-pazarlás, valamint az iparág jelentős környezeti hatásai és az uniós jogi keret erős ösztönzőket jelentettek a törvény és a kísérleti projektek számára. Finnország ezzel a helyi gazdaságot is fellendítheti, és munkahelyeket teremthet a válogatási, újrahasználati és újrahasznosítási ágazatokban.

KIHÍVÁSOK

Helsinkiben 2023-ra tizenegy gyűjtőpont lesz, de még többre lenne szükség a további textilhulladékok begyűjtéséhez. A hulladékgazdálkodási vállalat, a HSY vonakodik az infrastruktúra bővítésétől az ezzel járó költségek és a nemzeti és uniós jogszabályok szerinti kiterjesztett gyártói felelősségvállalási rendszer (EPR) esetleges bevezetése miatt. A begyűjtött textilhulladék szennyezettségi szintje szintén kihívást jelent a rendszer számára. Ezenfelül a válogatás során anyagveszteség keletkezik téves válogatás miatt. A minőségellenőrzés a válogató céget bünteti a rossz válogatás esetén – ez ahhoz vezet, hogy a válogató cégek bizonytalanság esetén kevesebb textíliát minősítenek újrahasznosíthatónak. Újrahasznosítási oldalról, mivel a jelenlegi rendszer a teljes textilhulladéknak csak egy töredékét hasznosítja újra, növelni kell az újrahasznosítási kapacitást – már vannak tervek további újrahasznosító üzemek létesítésére azzal a céllal, hogy *„elegendő kapacitást teremtsenek Finnország teljes használttextil-feldolgozási igényének kielégítésére, (...) és feldolgozási szolgáltatásokat nyújtsanak a balti-tengeri régió más területei számára"* Az újrahasznosított anyagok piaca azonban még mindig nagyon kicsi, és kérdéses a projekt gazdasági életképessége.

KAPCSOLÓDÁS AZ UNIÓS JOGSZABÁLYOKHOZ

Az EU hulladékokról szóló keretirányelve minden tagállamot arra kötelez, hogy 2025-ig vezesse be a használt textíliák elkülönített gyűjtését, így Finnország élen jár az átalakításban. A jogszabály megelőlegezi azt a lehetőséget is, hogy a jelenlegi uniós jog szerint az EU 2024 után újragondolhatja a textilhulladék újrahasználatára és újrahasznosítására vonatkozó célkitűzéseket. A hatályos jogszabály sikeres átültetése egyben az új uniós textilipari stratégia végrehajtásának egyik mozgatórugója is. A 2022 márciusában közzétett stratégia célja, hogy kezelje a megnövekedett fogyasztásból eredő, a vízre, az energiafogyasztásra és a környezetre gyakorolt negatív hatásokat.

A 2020-as körforgásos gazdasági cselekvési terv *„a textiltermékeket olyan kulcsfontosságú termékértékláncként azonosítja, amelynek sürgősen át kell állnia a fenntartható és körforgásos termelésre, fogyasztásra és üzleti modellekre ... 2030-ra az uniós piacon forgalomba hozott textiltermékek hosszú élettartamúak és újrafeldolgozhatók, nagyrészt újrahasznosított szálakból készülnek, nem tartalmaznak veszélyes anyagokat ... Virágzik a körforgásos textilipari ökoszisztéma, amelynek motorja, hogy megfelelő kapacitás áll rendelkezésre az innovatív, szálról szálra történő újrahasznosításhoz, miközben a textíliák elégetése és hulladéklerakóba helyezése a minimálisra csökken"* (EU Textilstratégia).

A jövőbeli uniós jogszabályoktól függően Finnország is fontolgatja a textiltermékek EPR-rendszerének bevezetését, amely a textilgyártókra hárítaná a hulladékgyűjtés és -kezelés kötelezettségét.

További jó gyakorlatok a Zero Waste Europe és a Zero Waste Cities honlapokon olvashatók.

Zero Waste Europe, 2022. november

Szerző: Theresa Morsen
theresa.morsen@zerowasteeurope.eu

Szerkesztő: Ana Oliveira

Fordította: Humusz Szövetség

A Zero Waste Europe egy közösségeket, helyi vezetőket, vállalatokat, szakértőket és aktivistákat tömörítő európai hálózat, amely célul tűzte ki, hogy kiiktatja a hulladékot társadalmunkból. Arra bíztatjuk a közösségeket, hogy gondolják újra az erőforrásokkal való kapcsolatukat, alakítsanak ki tudatosabb életmódot és fenntcikkhatóbb fogyasztási mintákat, és gondolkodjanak körforgásokban.

A Zero Waste Europe hálával fogadta az Európai Unió anyagi támogatását. Az útmutató tcikkalmáért a Zero Waste Europe-ot kizárólagos felelősség terheli. A tcikkalom nem feltétlenül tükrözi a fent nevezett támogató véleményét. A támogató nem tehető felelőssé az itt fellelhető információk esetleges felhasználásáért.